

Är personer med intellektuella funktionshinder mer spontana och glada än andra?

AV HANS HALLERFORS

Som aldrig tidigare har personer med intellektuella funktionshinder blivit synliga. Dels genom att de lever och verkar i det öppna samhället och dels genom att de numera finns med inom teater, reklamfilm och långfilm, inom musik och bildskapande.

Det finns anledning att reflektera över den utveckling som gjort det möjligt för dessa personer att leva sitt liv mitt i samhället. För 50 år sedan hade, med all sannolikhet, flertalet av dem levt ett torftigt och förnedrande liv på anstalt. Under hela 1900-talet tog samhället sig rätten att deportera individer till institutioner långt borta från hembygden, bara på grund av att de hade ett intellektuellt funktionshinder.

De som förr ansågs behäftade med

negativa och ruskiga egenskaper som samhället behövde skyddas från (t ex lösaktighet, tjuvaktighet och aggressivitet) har nu förvandlats till raka motsatsen.

Mer äkta och spontana?

Det verkar till och med som om personer med intellektuella funktionshinder håller på att förvandlas till bärare av mycket som vi tycker oss sakna i civilisationen.

Ofta påstås att personer med intellektuella funktionshinder är mer äkta, spontana, skapande och godhetsfulla än andra. Filmerna om den stressade karriärmänniskan som möter dessa genuina och spontana personer och därigenom kommer till insikt om de viktiga värdena i livet, har avlöst varandra.

För det mesta är de bilder av det

intellektuella funktionshindret som tecknas fulla av schabloner och vanföreställningar om vad funktionsnedsättningen innebär. Därmed fungerar dessa bilder mer som en spegling av våra egna behov av att hitta motbilder mot vissa fenomen i samhället. Att personer med intellektuellt funktionshinder i filmerna blir bärare av så många positiva egenskaper är givetvis bättre än om motsatsen hade varit fallet. Men allra bäst hade varit om de fått komma till tals som de sammansatta individer vi alla är.

Offerrollen

En annan roll som dessa personer har fått i vårt samhälle är offerrollen. Ofta handlar det om snyft-reportage i media där en person eller familj inte får det stöd som de har rätt till.

I andra fall kan det handla om personer som blir utsatta för övergrepp eller försummelse.

Med rätta blir vi indignerade över dessa missförhållanden, men samtidigt måste vi inse att de bilder som skapas ofta bygger på en förlegad syn på dessa individer som hjälplösa och svaga. Bilder som lätt skapar negativa förväntningar.

Tvångströja

I vårt samhälle ska ofta personer med funktionshinder vara offer eller glädjespridare. Dessa stereotypa bilder massproduceras av medierna och får stor genomslagskraft.

Men att tillskriva någon egenskaper, bra eller dåliga, utifrån ett funktionshinder, kan lätt bli en tvångströja. Att födas med ett allvarligt funktionshinder innebär ju inte att man på något mirakulöst sätt skulle förvandlas till en mer äkta, glad, skapande eller ädel människa. Egentligen är man ju inte mer unik än någon annan – och de flesta vill nog helst slippa att bli betraktade som det.

Att hela tiden framhäva utvecklingsstördas särart innebär också en större acceptans för särlösningar riktade till just denna grupp människor, tvärtemot integrationsideologin. Sär-skola, sär-vux, avskilda mini-institutioner och segregerade arbetsplatser kan bli en naturlig följd av en sådan inställning.

Alla behövs

Därför måste man ibland säga det självklara: När någon har ett funktionshinder innebär inte det att omgivningen har rätt att tillskriva honom eller henne egenskaper, bra eller dåliga, bara på grund av detta.

Och när vi kräver att funktionshindrades rättigheter ska respekteras, att de ska få ett bra samhällsstöd, så gör vi det inte för att det skulle vara synd om dessa personer eller för att de skulle vara mer godhjärtade och bättre än andra människor – det vet vi ingenting om. Vi gör det för att vi alla är människor och för att vi alla behövs i samhället.

